

stigning (p. 35). Alligevel var omkring 1950 indkomsten pr. person i arbejdsstyrken i landbruget 30 pct. lavere end i byerne. Forfatterne er med rette noget skeptiske over for dette resultat og nævner forskellige forbehold, men afstår fra en nærmere undersøgelse. En sådan vil også føre for vidt her. I en tid, hvor man foretager sammenligninger mellem forskellige lande til forskellige tider på grundlag af nationalproduktet i faste priser, er der imidlertid grund til at fremhæve, at målt med denne alen svarede indkomstniveauet i landbruget omkring 1950 til indkomstniveauet i byerhvervene før 1914!

4. Ud over nationalprodukttallene og en drøftelse af disse indeholder bogen en omtale af produktionsudviklingen inden for landbrug og industri. Da statistikken på det sidste område er meget mangelfuld før den første verdenskrig, er der supplerende givet en oversigt for hele perioden over forsyningen med forskellige importerede råvarer til industrien. Derudover er udenrigshandelen omtalt i et særligt kapitel.

Alt i alt er der grund til at være forfatterne taknemlig for arbejdet. Det sammenfatter en mængde statistik, som hidtil har været svært tilgængelig, og indeholder desuden et behjertet forsøg på at nå tilbage før den første verdenskrig. På det sidste område har resultaterne måske ikke helt svaret til anstrengelserne, men da der i det store og hele er gjort rede for, hvordan tallene er fremkommet, er der i hvert fald skabt et udgangspunkt for yderligere studier – medmindre sporene skræmmer.

Anders Ølgaard*

* Lektor ved Københavns universitet.

SOCIOLOGISK INSTITUT VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

Det første professorat i sociologi ved Københavns Universitet blev oprettet 1948, midlertidigt besat 1950 og permanent besat 1955¹.

Den sociologiske tradition ved Københavns Universitet lader sig dog spore tilbage til forrige århundrede, selvom det er en nok så spinkel tradition. Der skal ikke her forsøges givet noget fuldstændigt billede af udviklingen. Kun skal der fremhæves nogle data, som dokumenterer den sociologiske interesse.

Der er her grund til at lægge speciel vægt på den i 1848 fastlagte fagkreds for de statsvidenskabelige studerende, som specielt ved de krav, der stilledes om kendskab til de statistiske belysbare aspekter af dansk samfundsliv, betød en klar fremhævelse af det kvantitative og empiriske studium af sociale fænomener. Således gennemførte en af de første lærere i dette fag, professor *C. J. H. Kayser*, en omhyggelig analyse af danske selvmord.

Den mere teoretiske og i begyndelsen ret spekulative del af sociologien synes i al fald at kunne spores tilbage til 1880'erne. *C. Wilkens* udgav i 1881 den, som det synes, første dansksprogede sociologiske håndbog (*Samfundslegemets Grundlove*). Allerede titlen viser den stærke indflydelse fra den da dominerende organiske opfattelse af samfundet. Wilkens blev i 1883 den første universitetslærer med pligt

1. Århus Universitet fik sit første sociologi-professorat allerede i 1937, hvilket var besat af *Theodor Geiger* fra 1938 til hans død 1952. Dette professorat er ikke senere søgt besat, og universitetet opnåede derfor ministeriel godkendelse til et nyt professorat i nationaløkonomi.

stigning (p. 35). Alligevel var omkring 1950 indkomsten pr. person i arbejdsstyrken i landbruget 30 pct. lavere end i byerne. Forfatterne er med rette noget skeptiske over for dette resultat og nævner forskellige forbehold, men afstår fra en nærmere undersøgelse. En sådan vil også føre for vidt her. I en tid, hvor man foretager sammenligninger mellem forskellige lande til forskellige tider på grundlag af nationalproduktet i faste priser, er der imidlertid grund til at fremhæve, at målt med denne alen svarede indkomstniveauet i landbruget omkring 1950 til indkomstniveauet i byerhvervene før 1914!

4. Ud over nationalprodukttallene og en drøftelse af disse indeholder bogen en omtale af produktionsudviklingen inden for landbrug og industri. Da statistikken på det sidste område er meget mangelfuld før den første verdenskrig, er der supplerende givet en oversigt for hele perioden over forsyningen med forskellige importerede råvarer til industrien. Derudover er udenrigshandelen omtalt i et særligt kapitel.

Alt i alt er der grund til at være forfatterne taknemlig for arbejdet. Det sammenfatter en mængde statistik, som hidtil har været svært tilgængelig, og indeholder desuden et behjertet forsøg på at nå tilbage før den første verdenskrig. På det sidste område har resultaterne måske ikke helt svaret til anstrengelserne, men da der i det store og hele er gjort rede for, hvordan tallene er fremkommet, er der i hvert fald skabt et udgangspunkt for yderligere studier – medmindre sporene skræmmer.

Anders Ølgaard*

* Lektor ved Københavns universitet.

SOCIOLOGISK INSTITUT VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

Det første professorat i sociologi ved Københavns Universitet blev oprettet 1948, midlertidigt besat 1950 og permanent besat 1955¹.

Den sociologiske tradition ved Københavns Universitet lader sig dog spore tilbage til forrige århundrede, selvom det er en nok så spinkel tradition. Der skal ikke her forsøges givet noget fuldstændigt billede af udviklingen. Kun skal der fremhæves nogle data, som dokumenterer den sociologiske interesse.

Der er her grund til at lægge speciel vægt på den i 1848 fastlagte fagkreds for de statsvidenskabelige studerende, som specielt ved de krav, der stilledes om kendskab til de statistiske belysbare aspekter af dansk samfundsliv, betød en klar fremhævelse af det kvantitative og empiriske studium af sociale fænomener. Således gennemførte en af de første lærere i dette fag, professor *C. J. H. Kayser*, en omhyggelig analyse af danske selvmord.

Den mere teoretiske og i begyndelsen ret spekulative del af sociologien synes i al fald at kunne spores tilbage til 1880'erne. *C. Wilkens* udgav i 1881 den, som det synes, første dansksprogede sociologiske håndbog (*Samfundslegemets Grundlove*). Allerede titlen viser den stærke indflydelse fra den da dominerende organiske opfattelse af samfundet. Wilkens blev i 1883 den første universitetslærer med pligt

1. Århus Universitet fik sit første sociologi-professorat allerede i 1937, hvilket var besat af *Theodor Geiger* fra 1938 til hans død 1952. Dette professorat er ikke senere søgt besat, og universitetet opnåede derfor ministeriel godkendelse til et nyt professorat i nationaløkonomi.

til at forelæse over bl. a. sociologi, idet han da udnævntes til docent, senere ekstraordinær professor i filosofi og sociologi. Imidlertid synes sociologien efterhånden at være trådt i baggrunden, og efter Wilkens' død 1918 har filosofisk fakultet ikke haft nogen lærer med denne fagkombination. Fra 1880'erne stammer også den senere filosofiprofessor *C. N. Starckes* internationalt vel mest bekendte arbejde: *Die primitive Familie*, 1888. Med udnævnelsen af *Harald Westergaard* først (1883) til docent, senere (1886) til professor, tilførtes der universitetet en dynamisk forskerpersonlighed med en betydelig interesse for et empirisk-statistisk studium af samfundets også ikke-økonomiske aspekter.

Fra hans hånd foreligger bl. a. et duplikeret hæfte: *Forelesninger over sociologien* fra 1904. Han er også forfatter til den første sociologiske doktorgrad i Københavns Universitets historie (1896).

Ved en kongelig resolution af den 1. december 1913 indførtes sociologi for første gang som selvstændigt fag ved anden del af den statsvidenskabelige eksamen. Det er tydeligt i den anledning, at den da ret nylig tiltrådte professor i statsvidenskab, *Axel Nielsen*, udsendte sit: *Grundrids til Forelesninger i Sociologi* (duplikeret 1913), som i mange år forblev pensum for statsvidenskabelige studerende.

Selvom sociologien tabte sin stilling som selvstændigt fag i 1929, var den dog indtil 1952 en del af det obligatoriske fagstof for de statsvidenskabelige studerende. Kravene i sociologi var dog meget beskedne, og undervisningen varetoges indtil 1950 regelmæssigt af de nationaløkonomiske lærere. I dette tidsrum dyrkede endvidere en række personer med mere løs tilknytning til Universitetet sociologiske emner. Det gælder således *K. Wieth-Knudsen*, *G. Cohn*, *J. Davidsohn*, *S. Ranulf* og *Chr. Pedersen*. Specielt hos de tre sidstnævnte er indflydelsen fra fransk sociologi stærkt fremtrædende.

Efter der var oprettet et professorat i sociologi under det rets- og statsvidenskabelige fakultet, blev det første gang opslået, men besættelsen blev udskudt. Fra den 1. september 1950 overdroges det *Kaare Svalastoga* at varetage de til professoratet knyttede forpligtelser. I 1952 blev embedet opslået påny, og efter afholdt konkurrence blev *Svalastoga* konstitueret i 1955 og fik fra den 1. april 1956 udnævnelse til professor i sociologi. På hans initiativ oprettedes der i 1950 en Sociologisk Afdeling under Økonomisk-Statistisk Laboratorium. I 1955 skiltes denne afdeling ud som et selvstændigt institut med navnet Sociologisk Institut.

Instituttet bestyres af professoren i sociologi, og dets faste stab består af en videnskabelig assistent, cand. jur. *Erik Høgh* og en laboratorieassistent, *Iris Anne Weibull*. Ved kgl. anordning af den 14. august 1958 blev der åbnet mulighed for at afholde magisterkonferens i sociologi og uddele graden magister scientiarum socialium. Den første vejledning for dette studium er netop (1960) udgivet af det rets- og statsvidenskabelige fakultet. Antallet af sociologistuderende til magisterkonferens er dog meget beskedent. Listen over immatrikulerede studenter for 1959-1960 er den første, der fortegner studerende til magisterkonferens i sociologi. Under denne titel findes 5 navne. Siden er yderligere 5 kommet til.

Fra 1957 har Sociologisk Institut regelmæssigt deltaget i Kunstakademiets årlige tværvideenskabelige byplankurser. Det drejer sig her ikke så meget om at drive forskning som at opkøre studerende i brug af fagdisciplinens empiriske metoder og i et samarbejde ud over faggrænserne ved løsning af kortfristede opgaver.

Efter indførelsen af magisterkonferensen i sociologi er det blevet muligt at udnytte det tværvideenskabelige kursus i de obligatoriske øvelser i sociologiske metoder. Dette skete første gang i 1960, hvor fire sociologistuderende sammen med studerende fra andre felter gennemførte en lille undersøgelse i Ringsted.

Sociologien er foruden at være et selvstændigt fagstudium også et valgfrit fag for de statsvidenskabelige studerende ved studiets anden del. Disse kan også vælge et sociologisk emne for deres 3-måneders afhandling.

Det har siden 1950 påhvilet professoren i sociologi at holde forelesninger hvert fjerde semester for de statsvidenskabelige studerende, der vælger sociologi. Gennemsnitlig har 1 eller 2 statsvidenskabelige studerende hvert semester valgt sociologi som et af deres valgfri fag. Yderligere kan nævnes, at magisterkonferensen i filosofi kan gives et ret stærkt sociologisk isket. Herudover finder der ingen mulighed for at benytte sociologi som en del af pensum ved nogen anden eksamen ved Københavns Universitet. Den student, som er sociologisk interesseret har følgende et betydelig snævrere sæt af valgmuligheder, end tilfældet er i Norge, Sverige og Finland.

Sociologisk Institut har siden oprettelsen 1950 gennemført en række forskningsprojekter, af hvilke de vigtigste er nævnt nedenfor.

I 1950 indledtes et samarbejde med Kunstakademiets arkitektskole ved professor *Steen Eiler Rasmussen*. Dette resulterede i en omfattende sociometrisk kortlægning af 10 overvejende stor-københavnske naboskaber. Resultaterne blev analyseret med særligt henblik på omfanget og intensiteten af samkvem mellem naboer og dettes afhængighed af fysisk afstand. Se, *Svalastoga, K.* (med assistance af *E. Høgh*), *Nabointeraktion* Kbh. 1954. (Stencileret).

I 1952, 1954 og 1956 foretoges, med bidrag fra Universitetet og Statens alm. Videnskabsfond, undersøgelser af politisk interesse og indstilling blandt studentergenerationen fra 1951, hvorved hver gang den samme gruppe studenter blev interviewet (forum-teknik). En samlet redegørelse udarbejdet af *Erik Høgh* foreligger i manuskript og forventes i nær fremtid trykt. Specielle analyser er publiceret i *Sociologiske Meddelelser* (*Grauer, N. og Elberling, B.*, *Studenternes politiske interesse*. Soc. Medd. 1: 67-70, 1952. *Høgh, E.*, *Vælgeradfærd*. Soc. Medd. 3: 1-14, 1956. *Svalastoga, K.*, *Measurement of Desirability*. Soc. Medd. 4: 83-96. 1958).

Fra 1952 optoges studiet af stratifikationsproblemer begyndende med prestigemåling blandt studenter. I 1953 gav Rockefeller Foundation, og i 1955 Statens alm. Videnskabsfond, et betydeligt bidrag til videreførelsen af dette arbejde som derved blev til en landsomfattende interviewundersøgelse af social mobilitet og endelig afsluttedes i 1959. Se, *Svalastoga, K.*, *Prestige, Class and Mobility*. Kbh. 1959.

Det samme materiale har været benyttet til studium af kriminalitetsfrekvensens klasseafhængighed. Se *Wolf, P. og Høgh, E.*, *Kriminalitetsfrekvens og social klasse*. *Sociologiske Meddelelser*. 4: 65-80, 1958. En videreføring af arbejdet med mobilitetsproblemer foregår for tiden ved cand. mag. *Åge Andresens* undersøgelse af erhvervaspiration og skoleuddannelse blandt en årgang danske rekrutter. Videnskabsfonden har financieret denne studie, som omfatter ca. 20.000 rekrutter.

Efter gennem flere år, vel ligesom de fleste andre, der modtager udklædning, at være stillet overfor spørgsmålet om årsagen til de mange selvmord i Danmark, besluttede man på instituttet at forsøge at lette sløret foreløbigt ved en analyse af en årgang selvmord, således som de opklares ved dødsattesternes vidnesbyrd. Denne undersøgelse, som financieredes af Statens alm. Videnskabsfond, og som foretoges af *Kirsten Rudfeld* til dels i samarbejde med *Erik Høgh*, er publiceret i *Rudfeld, K.*, *Selvmord i Danmark 1956*. Kbh. 1960, stencileret. Se også, *K. Rudfeld & E. Høgh*, *Selvmord, Sindssygdomme og Miljøforandringer*. Ugeskrift for Læger, vol. 121, p. 386 ff. 1959.

I samarbejde med Unesco Institutet for Socialvidenskaber i Köln gennemførte Sociologisk Institut ved *Preben Wolf* og *Kaare Svalastoga* i 1958 en undersøgelse

af dansk-tyske relationer i Tønder. Resultaterne af denne undersøgelse foreligger i *Svalastoga, K.*, Where Europeans Meet. Kbh. 1960, stencileret. En dansk udgave ved *P. Wolf* og *K. Svalastoga* er under udarbejdelse.

Siden 1952 udgiver Sociologisk Institut et lille fagtidsskrift: Sociologiske Meddelelser, som netop har afsluttet sin femte serie. Efter at være publiceret ret irregulært i de første år søges det nu udgivet med een serie pr. år fordelt på to numre (udkommer februar og september) à ca. 75 sider i A 5 format. Tidsskriftets artikler er i reglen dansk-sprogede med engelsk resumé. Indholdet kommer en større kreskreds til gode ved at det kort gengives i Sociological Abstracts (dansk abstracter: *Kirsten Rudfeld*).

Årligt siden 1954 arrangerer Sociologisk Institut som afslutning på årets sociologiundervisning et såkaldt, Sociologisk Julemøde. Hertil inviteres normalt personer, der vides at have en speciel sociologisk interesse. Programmet består i reglen af een og ofte flere foredrag af danske eller udenlandske sociologer og afsluttes med en kop kaffe. Denne institution har vist sig at være meget populær.

Den levende interesse, som den danske hovedstadspresse viser for Universitetets arbejde, er også blevet sociologien til del. At så sociologerne ikke altid møder den forståelse, de kunne ønske, parret med denne interesse, må vel væsentlig føres tilbage til deres egne mangelfulde bidrag til en effektiv orientering af almenheden om den sociologiske tænknings og forsknings resultater og udviklingsbetingelser. Der er dog grund til, når man sammenligner med andre videnskabers udvikling, at fastholde en urystelig optimisme såvel med hensyn til sociologiens videnskabelige fremtidsperspektiver som med hensyn til den offentlige anerkendelse af denne videnskab.

NATIONALØKONOMISK FORENINGS GENERALFORSAMLING 1960.

Tirsdag den 18. oktober 1960 afholdt foreningen sin årlige generalforsamling.

Til dirigent valgtes underdirektør, lektor *Niels Banke*.

Formanden, departementschef *Otto Müller* aflagde beretning for sæsonen 1959/60 og regnskab for året 1959.

Medlemstallet var ultimo 1959: 966 mod 976 ved udgangen af 1958, og tidsskriftet havde ultimo 1959 1.281 abonnenter mod 1.290 året før.

Foredrag i sæsonen 1959/60:

- 27/10 1959 Direktør i Dansk Arbejdsgiverforening *Arne Lund*: Organisationerne og den økonomiske politik.
- 1/12 1959 Fhv. finansminister, professor *Thorkil Kristensen*: Toldpolitikken i markedsplanernes tegn.
- 8/1 1960 Statssekreterare i det svenske handelsdepartement *Gustav Cederwall*: At förutse framtiden.
- 2/3 1960 Professor, dr. polit. *Erik Hoffmeyer*: Nye former i lønpolitikken.
- 5/4 1960 Formanden for Danmarks rederiforening, direktør *J. Chr. Aschengreen*: Skibsfartens problemer.

Formanden udtrykte bestyrelsens glæde over, at tilslutningen til møderne havde været voksende.

I dagene den 15.-17. juni 1961 vil det 17. nordiske, nationaløkonomiske møde finde sted i Oslo. Invitationen hertil udsendes i begyndelsen af året.

Regnskabet for 1959, der var omdelt, viste et underskud på 720 kr., mens der i 1958 havde været et overskud på 5.500 kr.